

Täysistunto

Tiistai 12.3.2024 klo 13.59—21.57

8. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 102/2023 vp

Valiokunnan mietintö TaVM 2/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö TaVM 2/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Yleiskeskustelu, edustaja Puisto, olkaa hyvä.

Keskustelu

14.59 **Sakari Puisto ps** (esittelypuheenvuoro): Hyvä puhemies! Esittelen talousvaliokunnan mietinnön. Mietinnön pohjana on hallituksen esitys, jossa ehdotetaan muutettavaksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia eli niin kutsuttua hankintalakia sekä erityisalojen hankintalakia. Näin huomioitaisiin Euroopan unionin lainsäädännön hankintojen ilmoittamista koskevat muutokset. Lisäksi esitetään muutettavaksi Kilpailu- ja kuluttajaviraston hankintavalvontaa koskevaa määräaika. Ehdotuksen tavoitteena on tehostaa julkisten hankintojen valvontaa varmistamalla Kilpailu- ja kuluttajavirastolle riittävä aika yksittäisten suora hankintojen lainmukaisuuden arvioimiseksi ja sitä koskevan seuraamusmaksuesityksen tekemiseksi markkinaoikeudelle.

Talousvaliokunta pitää hallituksen esityksessä ehdotettuja muutoksia perusteltuina ja puoltaa niiden hyväksymistä mietinnön yksityiskohtaisissa perusteluissa selvitetyn teknisin korjauksin, joissa on kyse esimerkiksi EU:n hankintalainsäädännön mukaisesta terminologiasta. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Talousvaliokunnan mietintö on yksimielinen.

Käyn läpi seuraavaksi esitystä yksityiskohtaisemmin:

Hankintalain mukaan julkisten hankintojen lainmukaisuuden valvonta kuuluu Kilpailu- ja kuluttajavirastolle. Valvonta kohdistuu erityisesti EU:n hankintadirektiivien mukaiset kynnysarvot ylittäviin suora hankintoihin sekä suora hankintoihin rinnastuviin menettelyiltään karkeasti virheellisiin tai syrjiviin hankintoihin. Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi ottaa asian tutkittavakseen joko sille tehdyn toimenpidepyynnön perusteella tai omasta aloitteestaan. Jos on kyse EU-kynnysarvot ylittävistä lainvastaisista suora hankinnasta ja asiassa on jo tehty hankintasopimus, markkinaoikeus voi Kilpailu- ja kuluttajaviraston esityksestä määrätä hankintayksikölle seuraamusmaksun.

Voimassa olevan hankintalain mukaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston on tehtävä seuraamusmaksuesitys markkinaoikeudelle kuuden kuukauden kuluessa hankintasopimuksen te-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 20/2024 vp

kemisestä. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvittämistoimenpiteet katkaisevat kuuden kuukauden määräajan kulumisen, jolloin se alkaa kulua uudelleen alusta. Ehdotuksen mukaan määräaika seuraamusmaksuesityksen tekemiselle pidennettäisiin niin, että se olisi nykyisen kuuden kuukauden sijasta kaksitoista kuukautta. Määräajan pidennystä pidetään tarpeellisenä, jotta Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi toteuttaa valvontatehtävänsä riittävän tehokkaasti lainvastaisten ja taloudelliselta arvoltaan merkittävien suorahankintojen osalta.

Hallituksen esityksen ja useiden asiantuntijalausuntojen mukaan etenkin laajoissa ja monimutkaisissa asioissa nykyisen lain mukainen kuuden kuukauden määräaika ei ole riittävä, koska tosiseikkojen selvittäminen ja asianosaisten asianmukainen kuuleminen vievät usein merkittävän osan tästä ajasta eikä Kilpailu- ja kuluttajavirastolle jää riittävästi aikaa huolellisen oikeudellisen arvioinnin ja seuraamusmaksuesityksen tekemiseen markkinaoikeudelle. Määräajan riittämättömyys korostuu erityisesti niissä tilanteissa, joissa hankintayksikön sopimushallinnassa on puutteita eikä se kykene toimittamaan asian selvittämiseksi pyydettyjä tietoja kohtuullisessa ajassa. Hankintalain 141 §:n mukaan Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi tehdä esityksen markkinaoikeudelle vain, jos asiasta on jo tehty hankintasopimus. Asiantuntijalausunnoista käy kuitenkin ilmi, että laittomista suorahankinnoista ei aina tehdä kirjallista hankintasopimusta. Näissä tilanteissa suorahankinnat ja olennaiset sopimusmuutokset tulevat valvontaviranomaisen ja muiden potentiaalisten tarjoajien tietoon viiveellä ja usein vasta siinä vaiheessa, kun seuraamusmaksuesityksen tekemiselle asetettu kuuden kuukauden määräaika on jo ehtinyt kulua loppuun. Tällaisissa tilanteissa Kilpailu- ja kuluttajavirasto ei ehdi aloittaa määräajan puitteissa toimenpiteitä asian selvittämiseksi ja katkaista määräajan kulumista, eikä myöskään seuraamusmaksuesityksen tekeminen markkinaoikeudelle ole enää mahdollista.

Talousvaliokunta pitää ehdotusta määräajan pidentämisestä perusteltuna ja toteaa, että ehdotus koskee ainoastaan EU-kynnysarvot ylittäviä lainvastaisia suorahankintoja. Suorahankinnat ovat hankintoja, jotka toteutetaan ilman kilpailutusta, ja ne ovat lain mukaan sallittuja vain tietyissä harvoissa poikkeustilanteissa. Valiokunta korostaa, että ehdotuksessa on kyse EU:n hankintadirektiivien mukaiset kynnysarvot ylittävistä hankinnoista eli taloudelliselta arvoltaan merkittävistä julkisista panostuksista.

Hankintalain 141 §:n 3 momentissa säädetään tilanteista, joissa samaa hankintaa koskeva asia tulee markkinaoikeuteen käsiteltäväksi sekä Kilpailu- ja kuluttajaviraston esityksenä että yksittäisen toimijan tai toimijoiden tekemänä valituksena. Säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi niin, että Kilpailu- ja kuluttajavirasto ei voisi tehdä esitystä, jos asia on jo vireillä tai ratkaistu markkinaoikeudessa valituksen myötä. Lisäksi voimassa olevan lain mukaista säännöstä esityksen ja valituksen yhteiskäsittelystä selkeytettäisiin niin, että markkinaoikeudella ei olisi enää velvollisuutta käsitellä yhdessä samaa hankintaa koskevaa valitusta ja Kilpailu- ja kuluttajaviraston esitystä tilanteissa, joissa valitus tulee markkinaoikeuteen myöhässä tai se perutaan.

Talousvaliokunta yhtyy asiantuntijalausunnoissa esitettyihin näkemyksiin, joiden mukaan oikeusvarmuuden turvaamisen kannalta on perusteltua, että laissa ehkäistään samaa hankintaa koskeva päällekkäinen ja tarpeeton tuomioistuimen arviointi ja päätöksenteko. Valiokunta pitää perusteltuna myös samaa hankintaa koskevan valituksen ja Kilpailu- ja kuluttajaviraston esityksen yhteiskäsittelyä koskevia ehdotuksia, joilla pyritään sujuvoittamaan hankinta-asioiden käsittelyä markkinaoikeudessa.

Valiokunnan muutosehdotukset:

Pöytäkirjan asiakohta PTK 20/2024 vp

Hankintojen ilmoittamista koskevia hankintalain 59 §:ää ja 60 §:n 3 momenttia sekä erityisalojen hankintalain 63 §:ää ja 64 §:n 3 momenttia ehdotetaan muutettaviksi vastamaan Euroopan komission täytäntöönpanoasetuksella toteutettuja hankintojen ilmoittamista koskevia uudistuksia. Tarvittavat muutokset ehdotetaan toteutettaviksi muuttamalla edellä mainittujen säännösten sisältämiä viittauksia hankintojen ilmoittamista säänteleviin komission täytäntöönpanoasetuksiin.

Talousvaliokunta pitää työ- ja elinkeinoministeriöltä saamansa selvityksen perusteella muutosehdotuksia ja niiden toteuttamistapaa perusteltuina. Valiokunta kuitenkin korostaa hankintojen ilmoittamisen sujuvuuden ja läpinäkyvyyden keskeistä merkitystä ja pitää tärkeänä, että muutosten käytännön toimivuutta seurataan ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin, jos täsmennystarpeita jatkossa ilmenee.

Ehdotuksessa esitetään myös korjattavaksi Euroopan komission tarkastuksessa havaittu puute energiahuoltoa koskevassa erityisalojen hankintalain 6 §:ssä. Pykälän 5 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että lain soveltamisalaan kuuluisivat turpeen etsinnän ja talteenoton lisäksi myös muiden kiinteiden polttoaineiden etsintä ja talteenotto sekä öljyn ja/tai kaasun talteen ottaminen. Talousvaliokunta pitää ehdotusta perusteltuna sen varmistamiseksi, että säännös on EU:n hankintalainsäädännön kanssa yhdenmukainen. — Kiitoksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 102/2023 vp sisältyvien 1. ja 2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.